

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԱՏԱՎՈՐ Ա. ԽԱԶԱՏՐՅԱՆԻ

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ 2021 ԹՎԱԿԱՆԻ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 2-Ի ՍԴՈ-1616 ՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Սահմանադրական դատարանը, 2021 թվականի նոյեմբերի 2-ին դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Հանրապետության նախագահի դիմումի հիման վրա՝ «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» օրենքի 40-րդ հոդվածի 3-րդ մասի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը, ՍԴՈ-1616 որոշմամբ որոշել է. «1. «Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 40-րդ հոդվածի 3-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրությանը: (...)»:

Հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 10-րդ մասը՝ ներկայացնում եմ Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի նոյեմբերի 2-ի ՍԴՈ-1616 որոշման (այսուհետ՝ Որոշում) **պատճառաբանական մասի** վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումից տարբերվող հետևյալ դիրքորոշումը.

1. «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 32-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գործի փաստական հանգամանքները Սահմանադրական դատարանը պարզում է ի պաշտոնե: Իսկ նույն հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ Սահմանադրական դատարանը կաշկանդված չէ սահմանադրական դատավարության մասնակիցների ներկայացրած ապացույցներով, բացատրություններով, միջնորդություններով, առաջարկություններով և առարկություններով և իր նախաձեռնությամբ ձեռնարկում է համարժեք միջոցներ՝ կոնկրետ գործի լուծման համար անհրաժեշտ իրական փաստերի վերաբերյալ հնարավոր և հասանելի տեղեկություններ ձեռք բերելու համար:

«Զինվորական ծառայության և զինծառայողի կարգավիճակի մասին» օրենքի (այսուհետ՝ Օրենք)՝ վարչապետի առաջարկությամբ Հանրապետության նախա-

գահի կողմից ՀՀ զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին պաշտոնից ազատման օրենսդրական կարգավորումներում այդ պաշտոնից ազատման կոնկրետ դեպքեր չսահմանելու պարագայում, ինչպես նաև «օրենքով սահմանված ժամկետով» սահմանադրական պահանջի համատեքստում՝ պաշտոնավարման այդ ժամկետը չլրացած նույն պաշտոնատար անձին այդ պաշտոնից հնարավոր ոչ իրավաչափ ազատելու վերաբերյալ սահմանադրաիրավական խնդրի լուծման նպատակով, կարծում եմ՝ Սահմանադրական դատարանը գործի ելքի համար պետք է պարզեր, մասնավորապես, Սահմանադրությամբ Հանրապետության նախագահը Ձինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին ազատելու լիազորությամբ օժտված լինելու պայմաններում՝

1) վիճարկվող դրույթը Սահմանադրության 155-րդ հոդվածի 1-ի մասի՝ զինված ուժերը Կառավարության ենթակայության ներքո սահմանելու կարգավորման տրամաբանության մեջ համահունչ է արդյոք զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմը ազատելու դեպքերի ու կարգի շրջանակում զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին պաշտոնից ազատելու հիմքերի մասով բացառություն չնախատեսելուն՝ Սահմանադրության 133-րդ հոդվածի 1-ին մասին և 155-րդ հոդվածի 3-րդ մասին համապատասխանության տեսանկյունից,

2) վիճարկվող դրույթում Սահմանադրության 155-րդ հոդվածի 1-ի մասի կարգավորման շրջանակում՝ զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմի ազատման և «օրենքով սահմանված ժամկետով» սահմանադրական պահանջի պահպանման, ինչպես նաև զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին պաշտոնից ազատման տարբերակված մոտեցման մասով առկա՞ է արդյոք բավարար օբյեկտիվ հիմք կամ հետապնդվու՞մ է արդյոք իրավաչափ նպատակ՝ Սահմանադրության 133-րդ հոդվածի 1-ին և 155-րդ հոդվածի 3-րդ մասերին համապատասխանության տեսանկյունից,

3) վիճարկվող դրույթում զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմի զինվորական պաշտոնից ազատումը՝ անկախ օրենքով սահմանված հիմքերից, համահունչ է արդյոք Սահմանադրության 133-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ օրենքով զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմի ազատման դեպքեր ու կարգ սահմանելու սահմանադրական պահանջին:

2. Հաշվի առնելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջները՝ Սահմանադրական դատարանը Որոշման 4-րդ կետում քննության առարկա հարցադրումների և պատճառաբանական մասի շրջանակում պետք է գնահատեր վիճարկվող դրույթի իրավակիրառական պրակտիկան հատկապես Սահմանադրության 139-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերին համապատասխանության տեսանկյունից:

Միաժամանակ, պահպանելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդվածի 10-րդ մասի պահանջները՝ Սահմանադրական դատարանը Որոշման 4-րդ կետում քննության առարկա հարցադրումների և պատճառաբանական մասի շրջանակում պետք է գնահատեր վիճարկվող դրույթը՝ վերջինիս հետ համակարգային առումով փոխկապակցված նույն օրենքի 35.1-ին հոդվածի և 40-րդ հոդվածի 1-ին մասի իրավակարգավորումների տրամաբանության մեջ:

3. «Օրենքով սահմանված ժամկետով» և «օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով» սահմանադրական պահանջների համատեքստում բարձրագույն հրամանատարական կազմի զինվորական պաշտոն զբաղեցնող պայմանագրային զինծառայողին, մասնավորապես՝ զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին պաշտոնից ազատելու վերաբերյալ օրենսդրական կարգավորումների սահմանադրականության գնահատման հարցը պետք է դիտարկվեր ոչ թե Սահմանադրության 14-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին, 57-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, 79-րդ հոդվածին, 133-րդ հոդվածի 1-ին մասին և 155-րդ հոդվածի 3-րդ մասին անմիջականորեն համապատասխանության առումով, այլ Սահմանադրության 155-րդ հոդվածի 1-ին մասի նորմատիվային բովանդակության բացահայտման համատեքստում կարող էր միայն գնահատվել վիճարկվող դրույթի սահմանադրականությունը՝ Սահմանադրության 79-րդ հոդվածին, 133-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 139-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերին և 155-րդ հոդվածի 3-րդ մասին համապատասխանության տեսանկյունից այն շեշտադրմամբ, որ՝

ա) սահմանդիրը երաշխավորել է զինված ուժերի ապաքաղաքականացվածությունը,

բ) զինված ուժերը գտնվում են Կառավարության ենթակայության ներքո,

գ) առկա են հանրային ծառայության ոլորտի և աշխատանքային իրավահարաբերություններում զինված ուժերի ծառայողների մասով որոշակի առանձնահատկություններ, որոնք պայմանավորված այդ ուժերի կողմից Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության, անվտանգության, տարածքային ամբողջականության և սահմանների անձեռնմխելիության ապահովման սահմանադրական առաքելությամբ:

Հետևաբար՝ Սահմանադրական դատարանի կողմից վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը պետք է բխեցվեր Սահմանադրության 14-րդ հոդվածի և 155-րդ հոդվածի 1-ին մասի էությունից:

4. Ելնելով Սահմանադրության 14-րդ հոդվածի և 155-րդ հոդվածի 1-ի մասի կարգավորումների առանձնահատկությունից՝ կարծում եմ՝ վիճարկվող դրույթը չպետք է ընկալվեր ավելի նեղ իմաստով, մասնավորապես՝ զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմի զինվորական պաշտոնից ազատելու հայեցողությունը պայմանավորելով «ռազմաքաղաքական բարձրագույն ղեկավարության ռազմական նպատակահարմարությունով» (Որոշման 4.5 կետ): Այդպիսի մեկնաբանման դեպքում Սահմանադրության 14-րդ հոդվածի, 133-րդ հոդվածի 1-ին մասի, 139-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերի, 155-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերի բովանդակությունը տարըմբռնման կհանգեցնի:

5. Որոշման 4.1-4.5-րդ կետերից հետևում է, որ վիճարկվող դրույթի և սահմանադրական նորմերի համակարգային փոխկապակցվածության շրջանակներում պետք է համապատասխան հետևություն արվեր, թե զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմի ազատման և «օրենքով սահմանված ժամկետով» սահմանադրական պահանջի պահպանման պայմաններում զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին պաշտոնից ազատելը Սահմանադրության 155-րդ հոդվածի 1-ի մասի կարգավորման համատեքստում և Սահմանադրության 133-րդ հոդվածի 1-ին և 155-րդ հոդվածի 3-րդ մասերին համապատասխանության տեսանկյունից պարունակե՞լ է արդյոք բավարար օբյեկտիվ հիմք և հետապնդե՞լ իրավաչափ նպատակ, ինչը առավել փաստարկված բովանդակություն կհաղորդեր

ինչպես Որոշման պատճառաբանական մասի իրավական դիրքորոշումների շարադրանքին, այնպես էլ զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին պաշտոնից ազատելուն առնչվող իրավակարգավորումների բովանդակային առանձնահատկությունների բացահայտմանն ու ներքին հակասության հաղթահարմանը:

Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա դրույթի և այդ դրույթի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված իրավակարգավորումների, ինչպես նաև Որոշման 4.1-4.5-րդ կետերով արտահայտված իրավական դիրքորոշումների համակարգային ուսումնասիրությունը վկայում է, որ Սահմանադրության 155-րդ հոդվածի 1-ի մասով ամրագրված՝ զինված ուժերը Կառավարության ենթակայության ներքո սահմանելու կարգավորման պարագայում սահմանադիրը չէր կարող դրա բովանդակության մեջ բացառություն նախատեսել զինված ուժերի գլխավոր շտաբի պետին պաշտոնից ազատելու հիմքերի մասով, հակառակ դեպքում դա կհանգեցներ վերջինիս պաշտոնի անփոփոխելիության կամ անձեռնմխելիության կամ պաշտոնավարման նվազագույն ժամկետային երաշխավորման իմաստազրկմանը:

6. Հաշվի առնելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջները՝ կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանը Որոշման պատճառաբանական մասի շրջանակում պետք է գնահատեր նաև վիճարկվող դրույթի իրավակիրառական պրակտիկան՝ հատկապես Սահմանադրության 139-րդ հոդվածի 2-րդ մասով Հանրապետության նախագահին վերապահված լիազորությունների իրականացման շրջանակում՝ նկատի ունենալով, որ Հանրապետության նախագահը Սահմանադրության 133-րդ հոդվածի 1-ին մասով օրենքով սահմանված դեպքերում համապատասխան ակտով ձևակերպված զինված ուժերի բարձրագույն հրամանատարական կազմին, այդ թվում՝ գլխավոր շտաբի պետին զինվորական պաշտոնից ազատելու վերաբերյալ առաջարկությունն իր առարկություններով կարող է վերադարձնել վարչապետին, և եթե վերջինս չի ընդունում այդ առարկությունը, ապա Հանրապետության նախագահը ստորագրում է համապատասխան ակտը կամ դիմում է Սահմանադրական դատարան:

7. Որոշման պատճառաբանական մասում անհրաժեշտ էր իրավական դիրքորոշման շրջանակում կատարել հետևյալ շեշտադրումը, որ մինչև Ազգային ժողովի կողմից օրենսդրական կարգավորումներում համապատասխան հստակեցումներ կատարելը՝ «օրենքով սահմանված ժամկետով» սահմանադրական պահանջի համատեքստում՝ պաշտոնավարման ժամկետը չլրացած նույն պաշտոնատար անձին վարչապետի առաջարկությամբ Հանրապետության նախագահի կողմից այդ պաշտոնից ազատելու պրակտիկան պետք է առաջնորդվեր այն տրամաբանությամբ, որ այդ ակտը պետք է լիներ պատճառաբանված, ինչի պարագայում միայն հնարավոր կլիներ իրականացնել պաշտոնազրկումը:

Ամփոփելով գտնում եմ, որ որոշման պատճառաբանական մասում վիճարկվող նորմերի սահմանադրականությունը պետք է դիտարկելի դառնար ոչ թե Սահմանադրության 14-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերին, 57-րդ հոդվածի 2-րդ մասին, 79-րդ հոդվածին, 133-րդ հոդվածի 1-ին մասին և 155-րդ հոդվածի 3-րդ մասին անմիջականորեն համապատասխանության տեսանկյունից, այլ Սահմանադրության 155-րդ հոդվածի 1-ին մասի նորմատիվային բովանդակության շրջանակում, նախ՝ պետք է բացահայտվեր վիճարկվող նորմի սահմանադրաիրավական իմաստը, ապա՝ այդ նորմի սահմանադրականությունը գնահատվեր Սահմանադրության 79-րդ հոդվածին, 133-րդ հոդվածի 1-ին մասին, 139-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերին և 155-րդ հոդվածի 3-րդ մասին համապատասխանության համատեքստում:

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԱՏԱՎՈՐ
Ա. ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ**

12 նոյեմբերի 2021 թվականի